

Тайылбыр бижик

Календарь-тематиктиг планнаашкын Россия Федерациязының чырыдышкын яамызының 2023 чылдың май 18-те бадылаттынган 371 дугаарлыг дужаалынга (12.07.2023 N 74228, Минюст РФ) даянып кылдынган.

Ук программаны кол болгаш ниити өөрөдиге күрүне стандартынга даянып тургускан. Ажылдаар өөрөдиге ному: Кужугет М. А., Ооржак Л. Х., Чамзырын Е. Т., Шаалы А. С. Төрөөн чогаал. 5 класс. Ниити өөрөдиге черлеринге өөрөдиге ному. – Кызыл: Национал школа хөгжүдөр институт, 2022. – 224 ар.

Төрөөн чогаал эртемни өөренирининг ФКӨС негелделери-биле түннелдери:

Бот-тускайлан түннелдери: өөреникчи бодунун үзел-бодалын, туружун бот-тодарадып, бот-сайзырадып, идепкейжидип, сорулгазынга дүүштүр медреселдиг бот-углап билири; өөрениринин чугулазын, чаа билиглер шингээдип алырынын, кандыг уре-туннелдиг болурун медреселдии-биле угаап билири; аймак чоннар аразынга хуузунда хамааты туружун илередип, хоойлу-дурум ёзугаар бадыткап; амыдыралчы планнарын тургузуп, ону боттандырынче угландырып билири, ниитилелдин чаёгыс аай россияжи үзел-бодалдыг хөгжүлдизин медресеп, хулээп көөрү; ниитилелдин амыдыралынга бот-тускайлаң харысалгалыг болуру.

Предметтиг түннелдери: чогаал эртемни өөрениринин онзагайын, чугулазын медреселдиг билип алырынче; чаа билиглерни чедип алырынын янзы-буру аргаларын өөрениринче; теориялыг билиглерни шингээдип, херек кырында ажыглап, эртем ёзуу-биле угаап боданырын хевирлээринче; эстетиктиг коруштуг болурунче; келир уеде бот-хуузунын ажыл-херекчи байдалдарынче угландырып эртемни ханы өөренири.

Метапредметтиг түннелдер: Метапредметтиг түннелдернин кол үндезини уругларның медреселер-биле ажылдап билирининг азы ниити чүүлден чугула бодалды *ылгап, сайгарып, хулээп* ап көөрүнүнг эге базымнарын кылыры болбушаан, эртемнер аразының харылзаалыын илередири; өөреникчилерге чогаал эртемни өске эртемнернин теория- практиктиг билиглери-биле холбап өөредири, өөрениринин бот-тускайлан, коммуникативтиг (харылзаа тудуп, чугаалажып билиринин), регулятивтиг (бот-угланышкынныг), чаа билиг алырынын аргаларын шингээттирери.

Тыва аас чогаалы болгаш литература эртеми, оларның өөрөдиглиг ужур-утказынын чамдык методиктиг айтырыглары:

ТЫВА ЧОГААЛ ЭРТЕМИ – республиканың школаларында өөрөдиге-кижизидилге айтырыын шиитпирлээринге эргежок чугула, өзек эртемнернинг бирээзи. Тыва чогаал чоннуң байлак аас чогаалындан ужуун алган сөстүң уран чүүлү, мөзү-шынар хевирлээрининг кол чепсээ.

Бурунгудан бээр ада-өгбелерининг арттырып кааны аас чогаалы, сөстүң уран чүүлү чүс-чүс чылдардан бээр ниитилел амыдыралында болуп турар болушкуннар-биле холбаалыг, үндизин дазылдыг, ол дыл, чогаал эртемниё сайзыраарынга, тыва литератураның, культураның хөгжүлдизинге улуг ужур-дузалыг, харын-даа бүгү тыва чоннуң бурунгаар көрүштүг сайзыраарынга, төөгүнү камгалап арттыарынга онза чугула салдарлыг.

Тыва чогаал төөгүнү камгалап арттыарынга чугула, өзүп оар салгалдың мөзү-шынарын хевирлээринге онза чугула рольду ойнап чоруур. Тываның чогаалчыларыныё бижээни амыдыралчы, төөгүлүг чогаалдары сценага боттанып, көрүкчүлерге эстетиктиг таалады берип чоруур.

Литература бүгү талалыг сайзыраңгай, бедик культуралыг, төрөөн болгаш хөй националдыг Россия чоннарының культуразын, оон байлаан, найыралын үнелеп билир; чараш мөзү-бүдүштүг, бодунуң үзел-бодалын, хамааты туружун камгалап шыдаар дыл-домаа сайзыраңгай хамааты кижини хевирлээр күштүг, аргалыг, бодунга болгаш долгандыр хүрээлелге чөптүг хамаарылгалыг, шүтүмчүлелдиг болуруң чечен чогаал кижизидер. Чечен чогаалды ханы

сайгарып номчууру угаап-боданырыны арга-шинээн сайзырадыр, чогаалчының делегейи-биле, ооң чогаал бижиир аян-хөөнү-биле чоок таныжары болур.

Чогаал делегейи-биле харылзаа уругларны орус болгаш делегей литературазының шылгараңгай чогаалдары-биле таныжарынга, тыва чогаалды кожа-хелбээ чоннарның чогаалдары-биле деңнеп сайгарарынга, оларның чоок болгаш ылгалдыг талаларын тодарадып өөредиринге чогумчалыг байдалды тургузуп бээр..

Тыва чогаалдың өзээн национал литератураның алдын фондузунда кирген чогаалдар тургузуп турар.

Уран сөсчүглө сеткил хөлзээшкинни оттурар эвес, сөстүң онзагай чаражын, ханы утказын медреселдиги-биле сайгарып билиринге чаңчыктырар. Чеченчогаалсайгарылгазы төөгү, философия, психология, педагогика, уран чурулгаэртемнери-биле чергелештиркүүсеттинер.

Уругларның чугаа сайзыралынга, чугаа культуразынга, хөй-ниити харылзажылгага тыва чогаал эртеминиң салдары улуг. Чечен чогаал дылы дылэртеминиё бүгү адырлары-биле холбаалыг болганда, уруглар сөстүң эстетиктиг функцияларын долу сайгарып билир болур ужурлуг. 5-ки класска чогаал дугайында өөрөнгөн билиглерин улам сайзырадып, өөредилге номунда литература теориязынга хамаарыштыр берген билиглерни шиёгээдир.

Чогаал теориязынга хамаарышкан айтырыгларны делгем, өске литературалар-биле чергелештир өөредири.

Методтар: шинчилел, дилеп тыварының, көргүзүг, проектилиг метод, индукция, анализ, синтез, деңнелге, башкының сөзү, беседа, хайгаарал, өөреникчилерниң бот-тывынгыр ажылы, көргүзүп тайылбырлаарының методу, дилеп тыварының, төлевилел методу, чогаадыкчы номчулга.

Аргалар: билдинмес айтырыгларга харыыны боттары дилеп тывар, шиитпирлээр ужурлуг айтырыгларга даяныр схема-план тургузары, интернеттен тыпкан факт-материалдар-биле ажылдаары.

Класстан дашкаар ажылдар: бот-тускай ажылдар, бөлүктөп ажылдаары, ниити ажылдаары.

Төрөөн чогаал эртеминиң утказы

Тыва аас чогаалы болгаш литература – Тыва Республиканың школаларында кол эртемнерниң бирээзи. Чоннуң ада-өгбелериниң чүс-чүс чогаадып, сайзырадып келген сөстүң уран чүүлү деп билиндирбишаан, чогаалды амыдырал-биле холбап, сайзырадыр. Тыва болгаш хөй националдыг Россия чоннарының культуразын, ооң байлаан, найыралын үнелеп билир, чараш мөзү-бүдүштүг, бодунуң үзел-бодалын, хамааты туружун камгалап шыдаар кижини хевирлээр. Тыва чогаал эртеми ниити филологияның тыва дыл эртеми-биле сырый холбаалыг.

КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИКТИГ ПЛАННААШКЫН

Бөлүк	Тема	Шагы	Өөреникчилернин күүседир уjurлуг кол-кол ажил-чорудулгазы
Кирилде Поэзия	Ном дугайында сөс Сарыг-оол С. А. «Ном»	1	Чогаал – уран чүүлдүн бир хевири, чогаалдарда болуушкуннар төрөөн чуртунун төөгүзүнүн, төөгүлүг хүннеринин бадыткалдыг арыннары, херечизи дээрзин билип алыры. Литературлуг маадырларнын омур-хевири, оларнын кылып чоруур ажил-чорудулгазы, хөделиишкиннери – сайгаржып чугаалажыр чүүл дээрзин билип алыры. Кижн бүрүзүнүн чуртталгазында чечен чогаалдын салдарын тодарадыры. Ном болгаш оон маадырларынын дугайында чугаага киржири Чогаалдын темазын болгаш кол бодалын тодарадып билири. Номчаан чогаалынсайгарып чугаалажырынга идепкейлиг киржилгелии. Автор, чурукчу, редактор, корректор болгаш оон-даа өске номну белеткеп үндүреражылдакчылар дугайында медээ-биле таныжары. Аяннын номчулганы күүседип билири. Ном, оон кижинин амыдыралынга ажык-дузазынын дугайында чугаага киржири
	Кюнзегеш Ю. Ш. «Сиген шөлүндө» Чогаал теориязы. Деңнелге	1	Шүлүктүн темазын тодарадып билири. Неологизм сөстөрнүн утказы-биле ажылдапбилири. Колхоз, колхозчу, бригада болгаш оон-даа өске чаа сөстөр-биле ажыл. Аяннын номчулганы күүседип билири. Сөзүглелде дылдын чурумалдыг аргала-ры – деңнелгелерни тып билири. Дылдын чурумалдыг аргаларынын сөзүглелде салдарын тодарадып билири
Проза	Сарыг-оол С. А. «Эдер амытаннар» («Аңгыроолдун тоожузу» деп чогаалдан үзүндү)	1	Чогаалчынын намдарында элээди чылдарын, көшкүн тыва чоннун чаңчылчаан амыдыралы, ёзу-чаңчылдары-биле холбап, деңней сайгарып билири. Чогаал маадырларынга характеристика бээри. Дылдын чурумалдыг аргаларын эге класска өөрөнгенинге даянып тып билири, оларнын чогаалга салдарын тодарадыры. Чогаал маадырларынын иштики делегейин бойдус чурумалын дамчыштыр тодарадып билири. Чогаалды улустун аас чогаалы-биле холбаалыг өөрөдири, олар-нын аразында харылзааны тодарадып билири

Аас чогаалы	Улустун аас чогаалы. Тоолдар	1	Тоол маадырларынга характеристика бээри база оларның аажы-чаңын үнелээри. Башкының айтырыгларынга харыылаары. Улустун аас чогаалында көдүртүнгөн мөзү-шынар айтырыын бодунун көрүжү-биле тайылбырлап билири. Улустун аас чогаалының кол өзээн мөзү-шынар айтырыы, чоннун эки аажы- чаңының дугайында айтырыглар тургузуп турар дээрзин ылгап билири. Улустун аас чогаалының жанр талазы-биле онзагайын сайгарып билири. Улустун аас чогаалының дылының онзагайын тодарадып билири. Улустун аас чогаалының кижизидикчи салдарын айтып, тайылбырлыг сайгарылганы кылып билири
	Хуулгаазын тоолдар «Тос оолдуг Доктагана кадай»	1	Хуулгаазын тоолдарның онзагай талаларын тодарадып билири. Номчаан тоолунун утказын дыңнакчыга чедимчелиг дамчыдып, тема болгаш сюжедин тодарадып билири. Угаап боданырын сайзырадырынга, ыдыктарга хамаарыштыр кижиниң хамаарылгазын хевирлээринге хуулгаазын тоолдарның салдарын тодарадыры. Тоолдарның өөредиглиг утказын илередири
	Анаа тоолдар. «Балыкчы Багай-оол»	1	Анаа (амыдыралчы) тоолдарның онзагайын тодарадып билири. Номчаанын дыңнакчыга тайылбырлыг дамчыдып шыдаар харык-шинээ. Анаа (амыдыралчы) тоолдарда кижиниң эки аажы-чаңын: эвилең-ээлдек болурун, эп-найыралдыг, чөптүг болурун тодарадып билири. Тоолга дүүшкөк уткалыг мультфильмге хамаарыштыр чугаага киржип, сайгарып билири
	Тоол «Чаңгыс ой аъттыг үш алышкы»	1	Тоолда кол бодалды илередири. Маадырларның аажы-чаңын, мөзү-шынарын тодарадып билири. Номчаан тоолунга хамаарышкан айтырыгларга харыылап, сайгарып билири
	Дириг амытаннар дугайында тоолдар «Чеди иелиг Чес-Мыйыс» «Кускун биле Үгү» Чогаал теориязы. Эпитет дугайында билиг	1	Тоолда чырыттыг чаагай сеткилди илередип билири. Тоолдарның дылының онзагайын тып, оларның чогаалга салдарын тодарадып билири. Дириг амытаннар дугайында болгаш анаа (амыдыралчы) тоолдарны ылгап билири Тоолдарның идея-тематиктиг угланышкынын, кижизидикчи уjur-уткалыын, үнезин, номчукчуга салдарын тодарадып билири. Овур-хевирлерни ылгап билири. Тоолдарның дылының онзагайын тодарадып, оларның кол бодалды көргүзерингесалдарын илередип билири. Диалог чугааның салдарын билири. Команда бооп, бөлүктежи, диалог чугаа тургузуп ажылдап билири. Тоолдарда эпитеттин салдарын тодарадып, сайгарып билири
Россия чоннарының литератур азы.	Леонардо да Винчи. Притча «Итпиктер болгаш оларның оолдары».	1	Кижилерниң таарымча чок аажы-чаңы, ооң кижиге херекчок салдарының дугайында Леонардо да Винчиниң чогаадыкчы өнчүзү – мерген чугаалары-биле таныжары. Мерген чугааларда (притчаларда) авторнун туружун тодарадыры. «Бак сагыштын долузун» дириг амытаннар

Делегей литерату разы	«Пеликан»		чижээнге илередип тайылбырлаары
Аас чогаалы	Фольклорнун биче хевирлери. Үлегер домактар болгаш чечен сөстөр		Үлегер домактар – фольклорнун биче хевирлери дээрзин сайгарып билири. Тыва үлегер домактарның утказын тодарадып билири. Үлегер домактарның делегей болгаш амыдырал дугайында өөредиглиг утказын тодарадып билири. Үлегер домактар болгаш чечен сөстөрде мерген утканың тодарадыын илередип билири. Үлегер домактарны шээжи-биле чугаалаары
Россия чоннарын ың литератур азы. Делегей литерату разы	Бурят улустун аас чогаалы. Триада	1	Көшкүн чоннарның өөредиглиг мерген чугааларын деңнеп, сайгарып(ниити болгаш тус-тус талаларын) билири. Бурят чоннун аас чогаалының тыва чоннун аас чогаалынга чоок, ылгалдыг талаларын илередири
Аас чогаалы	Фольклорнун биче хевирлери		Тывызыктарның тематиктиг бөлүктөрүн болгаш тургузуун тодарадып билири. Тывызыкты тыварынга хамаарыштыр аргаларны тодарадып билири. Деңнелгелиг
	Тывызыктар дугайында билиг		сайгарылганы кылып билири. Тывызыктарны аянныг ыдып салыры. Сайгарылга үезинде бөлүк, команда боопажылдап билири
Проза	Куд аж ыК- Э. К. «Кым эң ажыкты- гыл?»	1	Литературлуг тоолдарның фольклорлуг үндезинин, аас чогаал-биле харылзаалыын тодарадып билири. Тоолдарны шилилгелиг эдерти чугаалап, оларның сургаалдыг утказын тодарадып билири. Сөзүглелдин утказынга, маадырларның хөделиишкиннеринге даянып, бодунуң бодалын, хамаарылгазын илередип билири. Рольдап аянныг номчулга. Номчуп турар чогаалынга хамаарыштыр үнелелди бодунуң хире шаа-биле тодарадып билири. Чогаалда дылдың чурумалдыг аргаларын тып билири, оларның чогаалга салдарын тодарадыры
	Эргеп М. С. «Чартык арбай»	1	М. С. Эргептин чогаадыкчы ажыл-ижи-биле таныжылга. Уруглар чогаалчызының бижээни литературлуг тоолдарның фольклорлуг үндезинин, аас чогаал-биле харылзаалыын тодарадып билири. Тоолда мөзү-шынар темазын болгаш ооң кижизидикчи салдарын сайгарып билири. Чогаал маадырларынга деңнелгелиг характеристиканы, маадырларның хөделиишкиннеринге тус-тус үнелел бээри
	Сүрүң-оол С. С. «Карактар дугайында маргылдаа»	1	Чогаалды аянныг номчууру. Кыска тоолдарның онзагайын илередири. Номчуп турар чогаалында чидиг айтырыгга хамаарыштыр бодунуң үнелээшкинин тодарадып билири. Тоолдун сайгарылгазынга идепкейлиг киржири.

			Тодаргай кылдыр эдерти чугаалаары
	Чүлдүм Ч. М. «Тарааның тывылганы»		Чогаалда төөгүлүг болушкуннарнын фольклор үндезиннеринге дүүштүр чогааттынганын тодарадыры. Тодаргай эдерти чугаалап билири. Айтырыгларга долу харыылаары
	Эргеп М. С. «Хек чүге ыраажы болганыл?» Чогаал теориязы. Авторлуг тоолдар	1	Чогаалды аянныг номчууру. Бойдуска (хектин эдеринге) хамаарыштыр улусчу даап бодаашкынынын онзагайы, ук чүүлге хамаарылгазын илередип билири. Маадырларга характеристика бээри. Улустун аас чогаалынын болгаш авторлуг тоолдарнын дөмей болгаш ылгалдыг талаларын, идеялиг утказынын чоок талаларын тодарадыры
	Сувакпит О. О. «Арзылаң биле Пар» Чогаал теориязы. Басня дугайында билиг	1	Басняда кол бодалды илередири. Чогаалда маадырларнын омур-хевирин тус-тус ылгап тайылбырлаары. Номчаан чогаалынга хамаарыштыр бодунун бодалын, хамаарылгазын илередип билири. Шээжи-биле аянныг номчулганы күүседери. Басняларда кижилернин багай аажы-чаңын: мегелээрин, бодун өрү көрдүнөрин, мугулай чоруун сойгалаары болгаш сайгарары
	Серен С. С. «Ном биле Портфель»	1	Басняда кижилернин багай аажы-чаңын: бодун тогдунарын, мактанырын сой-галаары болгаш сайгарары. Чогаалда дылдың чурумалдыг аргаларын тып, баснянын идеялиг утказынтотдарадырынга оларнын салдарын тодарадыры. Басняны рольдап аянныг номчууру
Россия чоннарын ың литератур азы. Делегей литерату разы	Крылов И. А. «Каарган болгаш дилги» Чогаал теориязы. Диригжидилге дугайында билиг	1	Басняда чоннун мергенин, өөредиглиг ужур-утказын тодарадып билири. Авторнун туружун илередири. Чогаалдың идеялиг угланыышкынын тодарадыры. Тыва чогаалчылар С. Сарыг-оолдун, Л. Чадамбанын, И. Медээчинин очул- дурганы орус баснялар-биле шилилгелиг таныжылга. Басняны рольдап аянныг номчууру
Поэзия	Иргит Л. Х. «Теве»		Лидия Иргиттин өөредиглиг, каттырынчыг уткалыг чогаалдары-биле таныжылга. Сөзүглелден диригжидилгени тып, чечен чогаалга оларнын салдарын илередири. Авторнун туружун дылдың чурумалдыг аргаларын ажыглаанындан тодарадыпбилири. Басняны рольдап аянныг номчуур.
Проза	Чадамба Л. Б. «Аян-чорук»	1	Уруглар чогаалчызы Л. Б. Чадамбанын намдары-биле кыска таныжылга. Чаштар делегейин чуруур талазы-биле чогаалдың уран-чеченин, бижиттинген аянынын онзагайын тодарадыры. Улустун аас чогаалын чогаалда ажыглаанын база оларнын кол бодал илередиринге салдарын илередип билири. Чогаал маадырларынга оларнын тус-тус омур-хевиринге

			характеристика бээри. Чогаалды аянынг номчууру. План ёзугаар азы шилилгелиг эдерти чугаалаары. План тургузары
	Олчей-оол М. К. «Тергелиг аът» («Хөөрээр ниң чугаалары » деп номдан)	1	Чечен чугааның сюжет болгаш чончу аян хөөнүнүн онзагайын тодаргайлап билири. Хөөрээр маадырның аажы-чаңында ылгалып турар кол демдекти илередири. Чогаалды рольдап аянынг номчууру. План ёзугаар эдерти чугаалаары
	Саган-оол О. К. «Эжишкилер» Чогаал теориязы.	1	О. Саган-оолдун допчу намдары-биле кыска таныжары. Чечен чугааның идея, темазын тодарадып билири. Кижилер аразында найыралдыг болурунун эки салдарын тайылбырлаары.
	Пейзаж		Төмүр болгаш Маадырның овор-хевиринге деңнелгелиг характеристика бээри Пейзаж – бойдус чурумалы, чогаалда уран арга дээрзин билип алыры. Пейзаждеп терминниң утказынга дүүштүр сайгарылга кылып билири. Аянынг номчулга. Номчаанын сайгарары. План ёзугаар эдерти чугаалаары. План тургузары
	Сувакпит О. О. «Аът чарыжы»	1	Чогаалдың темазын, кол маадырның аажы-чаңының кол ылгавыр талаларын тодарадыры. Бичии аът мунукчузунун психологтуг байдалын илередип билири: ооң шимчээшкини, бодунга бүзүрелдиг аажы-чаңы. Бодунун мурнунга тургустунуп кээр берге байдалдарны көрүп, ажып эртип тура, бичии маадырның аажы-чаңының илереп кээрин хайгаарап билири. Чогаал үзүндүлерин медреселдиг номчуп база эдерти чугаалап билири. Айтырыгларга харыылаары
	Эргеп М. С. «Өдүгенде чайлаг»(тоожудан эгелер)	1	Чогаалдың темазын тодарадыры. Тожунун бойдус чурумалын болгаш дириг амытаннарын овор-хевирлиг тодарадып билири. Чогаалдың дылын, Тожу чонунун диалектизиниң онзагайын сайгарып билири. Аянынг номчулга. Номчаанын сайгарары. Чогаал үзүндүлерин медреселдиг номчуп база эдерти чугаалап билири
	Суваң Ш. М. «Кара-Баштыг»	1	Чогаалда болуушкуннарны болгаш чогаал маадырларының хөделииш-киннерин сайгарып билири. Чогаалда төөгүлүг болуушкуннарга хамаарыштыр сайгарылгалыг номчулганы чорудуп билири. Салдынган айтырыгларга аас болгаш бижимел-биле долу харыыны берип билири. Аянынг номчулга
Поэзия	Лудуп Р. «Таваар, маажым бадып келгеш»	1	Авторнун чашкы үени көргүскениниң онзагайын дылының уран-чеченинге даянып, илередип билири. Шүлүктү сайгарылгалыг номчуп билири. Кулунчактын овор-хевирин чуруп көргүзери. Шүлүктүн бижиттинген

			аянының онзагайын тодарадыры
Проза	Суваң Ш. М. «Хүн-Херелден аалчылар»	1	Тоожуда уругларның овур-хевири тус-тус үнелеп демдеглээри. Тоожукчунуң овур-хевири. Аянның номчулга. Номчаанын сайгарары. Бердинген даалга ёзугаар сөзүглелди эдерти чугаалаары. Фантастиктиг чогаалдың онзагайын, чогаадып каан болгаш фантастиктиг арга ажыглалының тема тодарадырынга салдары
	Куулар Н. Ш. «Танаа-Херелдиң чуртунда»	1	Фантастика аргаларының чогаалда киир-генин тодарадып билири. Үш эжишкиниң тоол оранынга чорумалдарының дугайында план ёзугаар азы кыска эдерти чу- гаалап, сайгарып билири. Аянның номчулга
	Донгак Э. Л.	1	Рольдап аянның номчулга. Номчаанын сайгарары. Буянның мөзү-шынарлыг

5-ки класстың төрөөн чогаалга календарь-тематиктиг план

№	Теманың ады	Шаг ы	Онаалга	Ай, хүнү		Капсы рылга
				план	факт	
Киирилде кичээл 1 шак						
1	Киирилде кичээл. Ном –силерниң өңнүүңер болгаш башкыңар.	1	«Ном» доктаадыр	07.09		
2	Ю.Кюнзегеш «Сиген шөлүндө» Чогаал теориязы. Деңнелге дугайында билиг.	1	Чогаадыкчы ажыл	08.09		
3	С.А.Сарыг-оол «Эдер амытаннар» («Аңгыр-оолдун тоожузу» деп чогаалдан үзүндү). Тыва улустун аас чогаалы-биле холбаалыы.	1	Утказын чугаалаар,номч дургенинге белеткенир	14.09		
1 кезээ. Эгээртинмес эртине-байлак – аас чогаалы						
4	Тыва улустун аас чогаалы.Тоолдар.		номчуур "Аксагалдай ашак"	15.09		
Хуулгаазын тоолдар						
5	«Тос оолдуг Доктагана кадай»	1	9 оолдун эртемнерин бижиир, утказын кезектеп чугаалаар	21.09		
6	«Тос оолдуг Доктагана кадай». Тоолдун хуулгаазын онзагайлары.	1	Кроссворд тургузар	22.09		
Анаа тоолдар						
7	"Балыкчы Багай-оол"	1	Синквейн «Тоол»	28.09		
8	"Балыкчы Багай-оол". Тоолда Дангынанын омур-хевирин чурааны.	1	деннелгелерни ушта бижиир	29.09		
Дириг амытаннар дугайында тоолдар.						
9	"Чангыс ой аъттыг үш алышкы".	1	Күске биле Үгүге характеристика бээр	05.10		
10	"Чеди иелиг Чес-Мыйыс".	1	Утказын чугаалаар	06.10		
11	"Кускун биле Үгү". Эпитет дугайында билиг.	1	айтырыгларга харыылаар.	13.10		
12	Л.да Винчи "Итпиктер болгаш оларнын оолдары". "Пеликан".	1	притчага чурук чуруур	14.10		
Үлегер домактар болгаш тывызыктар						
13	Фольклорнун биче хевирлери. Үлегер домактар болгаш чечен сөстөр.	1	Мөзү-шынар темазынга 3 үгер домак бижиир	20.10		
14	Б.Будуп «Тыва улустун үлегер	1	5 ул домак доктаадыр	21.10		

	домактары болгаш чечен сөстери»					
15	Триада.	1	1 триаданы шээжилээр	27.10		
16	Фольклорнун биче хевирлери. Тывызыктар.	1	дириг амытаннар дугайында тывызыктар бижиир	28.10		
17	Тывызыктар. Тывызыктарның уран-чечени Чогаал теориязы. Тывызыктар дугайында билиг	1	5 тывызык бижип эккээр			
2-ги кезээ. Аас чогаалындан ужукталгаш...						
18	К.-Э.К.Кудажы «Кым эң ажыктыгыл?»	1	Ынак дириг амытанын чуруур Ар 69 айт-га харыылаар			
19	ЧСК «Куш-ажыл кижини каастаар»	1	Чедир бижиир			
20	М.С.Эргеп «Чартык арбай»	1	Ар 72 таблица долдуурар			
21	С.Сурун-оол «Карактар дугайында маргылдаа»		Ул домактын утказын сайгарар			
22	Ч.Чулдум «Тарааның тывылганы»	1	Ар 75 №4 бижимел-биле харыылаар			
23	М.Эргеп «Хек чуге ыраажы болганыл?» Чогаал теориязы. Авторлуг тоолдар дугайында билиг.	1	Утказын допчулап чугаалаар			
24	О.О.Сувакпит «Арзылаң биле Пар» Чогаал теориязы. Басня дугайында билиг.	1	Ар 78 доктаадыр			
25	С.Серен «Ном биле Портфель»	1	Ар 78 доктаадыр			
26	Л.Х.Иргит «Теве». Басняда диригжидилгелернин салдары.	1	Басняны доктаадыр Мөзү-шынар темазынга 3 ул.домак бижиир			
27	И.Крылов «Каарган болгаш дилги» Чогаал теориязы. Диригжидилге	1	Ар 83 №3 бижимел-биле			

	дугайында билиг					
3-ку кезээ. Чаштар делегейинин көрүнчүү						
28	Л.Б.Чадамба «Аян-чорук» «Аян-чорук эгелээн» «Аян-чорук»	1	Утказын аянныг номчааш эдerti чугаалаар			
29	«Ужар»	1	Айтырыглар тургузар. Чурук чуруур			
30	«Кайгамчык-ла». Чогаалда улустун аас чогаалын ажыглааны	1	Утказын чугаалаар			
31	Ө.Монгуш “Тергелиг аът”. («Хөөрээрниң чугаалары» деп номдан)	1	Арын 99			
32	О.К.Саган-оол «Эжишкилер» Чогаал теориязы. Пейзаж дугайында билиг.	1	Кыска чогаадыг «Маадыр –ёзулуг эш» Конспект кылыр			
33	ЧСК «Торээн черимнин бойдус чурумалы»	1	Чедир бижиир			
34	О.О.Сувакпит « Аът чарыжы»	1	Ар 107 №8 бижимел- биле			
35	ЧСК. Чогаадыг «Эр кижинин үш оюну».	1	Чедир бижиир			
36	М.С.Эргеп «Өдугенде чайлаг» деп тоожудан эгелер «Дүнеки коргуушкуннар»	1	Утказын чугаалаар, 3 айтырыг тургузар			
37	«Ыдыктыг чаңчыл»	1	Айтырыгларга харыылаар			
38	«Бүгү кежик – Чер-иеде»	1	Чаңчыл дуг-да чүнү билир мен			
39	«Изиг маргылдаалыг кичээлдер», «Аьттаныптым»	1	Утказын чугаалаар, айт тургузар			
40	ЧСК. Чогаадыг «Тожуну көрбээн кижи...»	1	Чедир бижиир			
41	Ш.М.Суван «Кара-Баштыг»	1	Ар 124 айт-га харыылаар			
42	Ш.Суван «Кара-Баштыг». Кара- Баштыгнын дидим чоруу.	1				
43	Р.Д.Людюп «Таваар, маажым бадып	1	Айт-га харыылаар			

	келгеш»					
4 ку кезээ. Хуулгаазыннар делегейи						
44	Суваң Ш. «Хүн-Херелден аалчылар»- фантастиктиг чогаал	1	Чогаалды төндүр номчуур			
45	Суваң Ш. «Хүн-Херелден аалчылар». Каа, Биинин Сылдыс-биле ужуражылгазы.	1	Космоска хамаарышкан тывызыктар			
46	Ш.Суван «Хүн-Херелден аалчылар». Сылдыстын космос дугайында бодалдары.	1	Таблицаны долдуар			
47	Куулар Н. Ш. «Танаа-Херелдин чуртунда». Фантастиканын аргаларын ажыглааны	1	Чогаалды төндүр номчуур			
48	Н.Куулар «Танаа-Херелдин чуртунда». Элдептиг куйнун чажыды.	1	Утказын тайылбырлаар: чеп, доскуулчу			
49	Н.Куулар «Танаа-Херелдин чуртунда». Тоожуда танывазы оран.	1	Чогаадыг юижииринге белеткенир.			
50	ЧСК. Чогаадыг «Танаа-Херелдин чуртунче барган сен бе?»	1	Чогаадыгны доозар			
51	Донгак Э. «Буянныг амытаннар». Шиинин дылынын онзагайы.	1	Чогаалды төндүр номчуур			
52	Э.Донгак «Буянныг амытаннар». Буянныг мөзү-шынарлыг болуру.	1	Айтырыгга харыылаар №1-4, арын 189			
5-ки кезээ. Ыдыктарым.						
53	С.Пюрбю «Ынак Тывам». Шүлүктүң тургузуу.	1	Чогаадыг-чурумал «Төрөөн Тывам»			
54	О.Сувакпит «Россияга алдар»	1	Шээжилээр.			
55	А.Үержаа «Ие дылым».	1	Шүлүктү шээжилээр			
6-гы эге. Тиилелгениң сылдыстары...						
56	С.А.Сарыг-оол «Маадыр Чургуй-оол»	1	Шулуктун утказынга чурук чуруур			
57	Муса Джаллил «Укчугаштар»	1	Айтырыгларга харыылаар			
58	М.Сундуй «Дайынчылар»	1	Дыннадыг кылыр. Бир			

			дайынчыга			
59	О.О.Сувакпит «Кечил-оолдун солдаттары»		Шулукту доктаадыр			
60	ЧСК «Кым-даа, чуу-даа уттундурбаан»	1	Чедир бижиир			
7-ги кезээ. Дириг амытаннар						
61	Ю.Ш.Кюнзегеш «Эзимнернин ыры»	1	Утказын эдerti чугаалаар			
62	А.Куулар «Сын мунупкаш»	1	Айтырыгларга харыылаар, ар 210			
63	ЧСК «Кижн болгаш бойдус»	1	«Сын мунупкаш» уран-чеченин сайгарар			
64	С.С.Сурун-оол «Ус-кушкаш»	1	Кезектерге чарып, план тургузар			
65	М.Кужугет «Азыранчып чорааш»	1	Тыва оюннар бижип эkkээр			
66	ЧСК «Мен дузалакчы мен»	1	Чедир бижиир			
67	В.Санги «Тулаага ужуражыышкын»	1	Айтырыгларга харыылаар,арын 225			
68	Туннел кичээл. Номчулганын дургенин хынаары	1	Чайгы онаалгалар			
Ниити: 68 шак						

Ажылчын программага эдилге кылганының чылдагааны

Класс	Теманың ады	Эрттирген хүнү	Ажылчын программаны эткениниң чылдагааны	Херек кырында эрттирген хүнү